

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theophili Bernardini E Societate Iesv De Religiosæ Perseverantiae Præsidiis Libri XI. ...

Bernardin, Théophile

Antverpiae, 1622

4. Quid sit zelus animarum, quæ munia, cuiusmodi instrumenta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47032](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47032)

CAPVT IV.

*Quid sit zelus animorum, quæ eius propriè munera,
& cuiusmodi instrumenta.*

Zelus quandam inardescens amoris vim significat, quæ in id quod amatur rantopere exæstuat, vt neque riualem vllum patiatur, semperque attentè inuigilet, necubi vel amor offendatur, vel intepescat, sed firmior potius vegetiorque reddatur. Zelo igitur animorum, eam amoris atque caritatis vim intelligemus, qua concitamus, vt animi salutem ardentè alteri velimus, conemurque, quod in nobis est, vt sanior Deoque addictior perseueret, caueamus item quæ suboriri possent pericula, vel si iam aut ignoratione aut praua cupiditate & peccato, à Deo sit alienus, inde se recipiat, & sanctiora respiciens, damnata vitæ prauitate, salubriora sectetur. Quæ pulchrè D. Bernard. *Quid est, nisi intima quædam stimulatio caritatis, piè nos sollicitantis emulari fraternam salutem, emulari decorem domus Domini, incrementa lucrorum eius, incrementa frugum iustitiæ eius, laudem & gloriam nominis eius?*

*Hom. 58. in
Cant.*

Quoniam autem acrior molestiæ, quàm voluptatis esse solet sensus, fermeque in depulsiōne mali tota laborum moles exigitur: ideo fit vt, quamuis ad zelum spectet, in id non tantum incumbere, vt vitam habeant, sed etiam vt abundantius habeant, & qui iustus est, iustificetur adhuc, & qui sanctus est, sanctificetur adhuc; eas tamen potissimè zeli actiones obseruemus, ac etiam longè potentiùs sese effèrant, quibus aduersantia propellit, hæreses, peccata, flagitia, Dei ignorantiam fugat. Et re vera, vt in his est certa pernicies, omnisque diuinus amor, atque adedò salus animi extinguitur, maior in Deum iniuria, diuinæque gloriæ, quantum datur intelligere, grauiora importari detrimenta censemus: vnde fit vt æquissimum, imò planè necessarium putemus, vt qui Deum sanctè diligit, & ea quæ Dei sunt sincerè desiderat, quantum eum amat, tantum etiam doleat, quoties eum videt hominum peccatis iritari, cultum destrui, & impiorum hominum conatus robur acquirere: ac similiter quanta proximum caritate complectitur, tam etiam grauatè feret, si eum in deteriora deflectere, à salute aberrare, abalienari à Deo viderit. Vbi verò id viderit, tum sanè inardescet, effervesceat, exiliet, nec se ipse continebit, in partes omnes vertet, nihil intentatum relinquet, si quæ fortè tantum illud, quod quæ sanctæ suæ cupiditati rantopere aduersatur malum, ab aliorum ceruicibus arceat, eorumque salutem in tuto locare possit.

Iam verò vt corpori, sic animo sanādo, certa quædā adhiberi debet industria, multa quidem & varia opera complectēs, sed quæ omnia vel in malis propulsandis, vel in bonis aduocandis, firmādis augendisq; versantur. Quæ bona & mala

omnia cum in intellectu & voluntate resideant, per frequenter autem extrinsecus inolita consuetudinis tyrannide, vehementi propensione natura, improborum hominum conspiratione, publica morum corruptela, minis interdictum, tormentorumque terroribus aduersus probitatis amatores illatis vitia roborentur, non possunt quae semel inualuerint mala euelli, vel radices agere melioris sementis, nisi ex alto vis quaedam, maior humana, hominum se conatui infundat.

Quare, triplicis mihi videntur esse generis, quaeunque ab animarum zelo proficisci possunt: Primi sunt, quae ad intellectum perdocendum, & à falsa prauaque persuasione reuocandum faciunt, vt lectio, doctrina, scriptio, concio, catechismus, monitio, & id genus alia: Secundi sunt generis, quae itidem ad voluntatem ad saniora permouendam faciunt, vt concio, monitio, reprehensio, exemplum, aliaque artes varia: Tertij denique generis sunt ea quibus diuinae virtutis auxiliatricem vim nobis adiungimus, vt oratio, vt corporis ad id suscepta castigatio, sensuum coërcitio, voluptatum abdicatio, earum denique praestantiorum virtutum adeptio, quae hominem Deo proximum faciunt, & quodammodo diuiniorem reddunt; hinc enim fit, vt eius qui talis euaserit, opera & verba omnia, imò vel sola desideria, animos hominum quaquauerus ducendi vim sortiantur. Ita legimus mirabilem illum virum S. Dominicum, familiariter cum suis colloquentem dixisse, nihil se à Deo postulasse vnquam, quod non etiam impetrasset: cum autem excepisset quidam, Quin ergo, Pater, M. Conradum, familiae tuae vtilissimum Doctorem, & à tuis vehementer expetitum, à Deo impetras? Rem permagnam, ait S. Dominicus, & impetratu arduam loqueris; attamen si postulauero, id etiam daturum Deum non diffido. Vespere erat, & ad orationem se contulit Sanctus, in eaque de more pernoctauit, cum ecce primo manè in sacram aedem irrumpens Conradus, ad D. Dominici genua prouoluitur, & Religiosorum numero adscribi flagitat; impetrauit, magnaque sanctitatis indicia datis, in Religione ferus obiit.

Videsne quantum vera virtus possit, & quanto opere efficientia omnis pendet à Deo: ex quo certius confirmetur, quod paulò antè dixi, nemini sortem suam, quasi miseram, & bene faciendi vigore destitutam, esse lugendam, cum nemo sit, qui vel bene patiendo, vel bene precando saltem, non possit in aliorum salutem incumbere, plurimumque à Deo consequi. Certè vt ex B. P. Ignacij sensu agnoscamus, quid maximè ad animarum auxilium conferre poteret, obseruanda sedulo est, eius in hanc rem doctrina mirabilis.

Primum igitur id quasi certum indubitatumque sumit, auxilium quod animis impenditur, finem vltimum & supernaturalem spectare, vt videlicet eum consequantur, vel certius, vel vberius. Cum igitur id efficere quod naturam superat, hominemque in aeternam beatitudinis felicitatem ducere, nemo homo possit; consequitur vt excelsi magnique Dei id sit proprium.

*Lib. 4. vita
ipsius c. 6.*

At quoniam pro sua bonitate, in tanti operis consortium ita homines aduocat, vt eis non secus ac rerum agendarum instrumentis vtatur; potissimè ac præ ceteris, homini, qui in animorum salutem incumbit, curandum est, vt se, quàm potest aptissimum, diuinæ manui instrumentum componat.

Vt verò sit aptissimum, obseruandum duo requiri in illis quæ passim adhibemus instrumentis, nempe vt agenti expeditum sit, & cum re agenda conformitatem habeat: aptum enim instrumentum pingendis literis, non erunt trabes, quæ neque scripturis digitis inferi, neque characteribus describendis, atramentoque sensim demittendo sunt habiles; quod cum vsu calami commodè fiat, aptum censetur instrumentum. Nec dissimiliter, quamuis Deus è quouis quiduis facere possit, & diximus, nonnumquam etiam improbitate pessimorum ad efficienda bona ipsum vti, quando tamen hominibus, quasi bonorum suorum ministris, ad æternam eorum gloriam maiorem vti voluerit; tum quoque aptiora sunt instrumenta, & in partem beneficentiæ diuinæ venire possunt, si hæc vtraque habeant; hoc est, si Deo cuius in agendo potiores sunt partes, quàm maximè vicinos, & ad omnia se præbeant expeditos; virtutibus etiam inferendis conformes, vt efficacius ad eas permouere queant.

Si verò Beatum Patrem consulas, quid sit quod hoc vtrumque nobis præstat? edicet clarè: *Efficaciora sunt, inquit, media illa quæ cum Deo instrumentum coniungunt ac disponunt, quàm quæ illud disponunt erga homines.* Quis autem id in dubium vocet? si enim à Deo salus, profectò qui ad fontem salutis propior accedet, is faciliùs & vberius salutare aquas sibi hauriet, aliis funder. Quæ verò ista vtraque sint, si enumeratione pressiore postulas; ex eodem tibi respondebo: Reddi expeditos ad omnia, *pura intentione diuini seruitij, zelo sincero animarum ad gloriam eius qui eas creauit ac redemit, ac denique quoduis emolumentum posthabendo, sinceroq; mundi & nostri contemptu, omnia vt detrimentum existimando, quò possimus lucrifacere Christum.* Inferendæ verò perfectioni conformiores reddunt, quæcunque nos Deo quàm arctissimè adiungunt, eique nos similiore faciunt, cuiusmodi ab eodem Patre recensentur *probitas, virtus, ac præcipuè caritas, familiaritas cum Deo in spiritualibus deuotionis exercitiis, virtutum solidarum ac perfectarum, spiritualiumq; rerum studium incensum:* quibus qui ornatus fuerit, satis patet, virtutibus in aliorum animis implantandis, aptiorem fore.

Sed hic sensus sit illustrior, & opinationum nostrarum falsitas apertius confutatur, si diligenter obseruamus, quæ sint quæ ab ipso in postremis reponuntur, ea nempe, quæ, vt loquitur, *instrumentum disponunt erga homines.* At quæ sunt illa? illa sanè quæ plerique omnes, maximi ducimus, suspicimus, iisque comparandis conatum ac facultates omnes, ipsam que vitam exhaurimus; quorum si quid nos deficit, & minùs expeditus est vsus, contrahimur animo, omnique ad bene faciendum facultate destitui videmur: sunt autem illa omnia quæ humanitus habentur, & quæ ab ipso nuncupantur *media humana & dona*

naturalia, vel per industriam acquisita, doctrina exacta & solida, modus eam in concionibus & lectionibus proponendi, forma cum hominibus agendi, cum eisdemq; tractandi, quam vulgò Conuersandi gratiam dicimus, quæ est amabilitas quædam, sensum & faciliè in aliorum animos irrepens, illosque ita sibi deuinciens, vt consilij audientes faciat, & in suas partes haud ægrè pertrahat. Quæ & id genus alia non parum quidem conferunt, si sincere ad Dei obsequium exerceantur, at non vult vt illis fiducia nostra innitatur, sed in prioribus longè maius momentum repositum esse credamus, ab eisq; ad hæc postrema omnem, ad finem nobis propositum, efficaciam esse deriuandam, adeò vt iaceant necesse est sine primis postrema, at prima sine postremis vigere, florere, fructus suos maturare posse constet.

Itaque quicumque Dei caritate permotus, ad aliorum quoque salutem subdi sibi stimulos sentit, is probè sciat non tantum sibi curæ esse debere conciones, confessionarias expiationes, excursions, catechismos, & labores eiusmodi, quàm verarum perfectarumq; virtutum studium & adeptionem, quibus quidem adiunctis perficiuntur illa, at remotis quasi sublata vi interna, inanesunt. Cùm autem, quamdiu hîc viuatur, nemo sit qui à tam sancto virtutum thesauro comparando cessare debeat, nemo etiam est qui non permulta in salutem aliorum vtiliter, si non sermone & doctrina, at exemplo & virtute conferre possit & debeat:

Hinc denique elegantem, eamq; bipertitam eorum quæ ad animorum auxilium conferuntur, distributionem docemur, pariterq; quo in pretio habenda sint inde perspicuè iudicamus. Quædam enim merè humana sunt, humaniq; ingenij & industriæ, vt sunt ea omnia quæ sibi deuinciendis animis, & in sententiam suam adducendis passim adhiberi solent, sermo blandus, promissa, terrores intentati, suadela potens, & alia plura, quæ vel olim à philosophis, oratoribus, populi moderatoribus, vel etiam hodie abs iis vsurpantur, qui aliquid impetrare, ardentius exoptant, amiciofius exambunt. Huius rei mihi formam aliquam in illis expressam videas, qui vel alicuius corporis pulcritudinem insanè depereunt, vel superba honoris amplioris ambitione torquentur: quid relinquunt intentatum, quàm se partes in omnes versant, quæ non tædia exsorbent, quæ non pericula subeunt, vt desiderio potiri suo possint? quidquid autem vel excogitant, vel elaborant, id omne ex hominum proficisci industria clarum est, quæ tam in res sanctas & animorum auxilium, quàm in profanas, vanas, & animi perniciem conspirare posset: quòd si vquam ad hæc sanctiora respexerit, eisq; velificare sapientiùs cœperit, tum verò erunt humanæ quidem, at, sancta auctorum destinatione & voluntate, ipsi Deo acceptissima, honoris diuini promouendi, animisq; beneficiendi via.

At sunt alia quæ sanctitati propinquiora, & quodammodo diuiniora, ideoque ad opem laborantibus animis ferendam aptiora sunt. Etenim res omnes, quæ diuino munere fecunditatem sortitæ sunt, intra eos limites coercentur, vt non nisi simile sibi, eiusdemque naturæ particeps generent; itaque nec serpens aquilam, nec fera hominem, nec terra caeleste quiddam profert: eademque, ac profectò æquissima lege, necesse fuerit, vt non nisi humanum quiddam, humana industria parturiat. Cùm autem vera sanctimonia, & ad beatam filiorum Dei sortem secura peruentio, aliquid supra humanum sonent, agnoscisne quàm stultè niteris, quicumque solis humanis artibus, diuinum germen ferere, augmentare, & ad perfectum exornare te posse putas? Profectò, quamdiu id credes, efficies nihil.

Duo sunt quæ nullo modo deesse illi debent qui hæc sacra animorum compendia, hanc spiritus filiorum generationem promouere voluerit. Primum est vera & solida virtus, cum Deoque coniunctio, quibus reddatur aptus, vt per virtutis insitæ quasi sementem, in alterius animum eadem virtus quasi traduci queat, eiusque tam sancti & diuini germinis inolescentis, in partè laudis veniat. Etenim si ea ipse virtute careo, & eam alteri humana eloquentia suadeo, Deus verò sua vtens occasione, alium permouet, & ad veram vitæ sanctitatem traducit; facilè video, nullam mihi me eius operis partem arrogare posse, ad cuius effectiōnem nulla in me vis inerat, nihil in me generis eiusdem & cognatum reperiebatur. An, si statuam artifex fingeret, Deus verò informe lutum in carnem & ossa mutaret, animumque quin etiam infunderet; gloriari posset statuarius se viuum hominem effinxisse? Tu verò cui virtutis emortuum & inane simulacrum, solis insedit labiis; vegetæ & viuacis, quam alteri indidit Deus, virtutis laudem tibi adscribes, tuaque infertam operâ putabis? quæso mendacem hanc tuipsum assentationem deponere: solus Deus, ex nihilo aliquid facit: non potes ex virtute quam non habes, virtutem in alium deriuare: si dicis, At de illa loqui possum, quid illa sit probè intelligo: quid hinc conficies, nisi ad summum, quod verba verbum, doctrina doctum, at ne quaquam vera & supernaturali virtute præditum faciunt?

Alterum, virtuti quam habes necessariò addendum, est vis diuina, quæ nostros conatus permeet, & illis vigorem æternitati germinaturum conferat: nec etiam qui rigat, nec qui plantat est aliquid, sed qui incrementum dat fecunditatis auctor Deus. Vt autem nobis amico & perpetuo fœdere sociatus, auxiliatrices largè suppeditet copias, humilitate, oratione crebra, varia virtutum exercitatione, atque pietatis incitatore sensu impetrandum erit: sic enim fiet vt nullum quod per nos diuina manus intorserit telum, ictu cassum inaniter pereat: vnde verissimè Chryostomus, *Non quantitate numeri, sed gratia spiritus, vim suam iusti homines tenent.*

Et

*tom. 5. orat.
de virt. &
vitt.*

Et quidem his duobus tantum, imò sola sua virtute, id omne quod ad hominum sanandos animos conducit, peragere poterat Deus: at quoniam mitis bonus & suavis est, iisque quas condidit naturæ facultatibus usum & dignitatem addere amat; ideo humanis etiam donis ac artibus honorem adiungit, & latenter vires adiicit, quoties virtutem sibi comitem & ducem eligunt. Ergo præter illa duo quæ proximè dixi, Tertium etiam non est negligendum, imò verò omni opere & industria nitendum ut prioribus adiungatur, humanæ scilicet, ingenij, doctrinæ, eloquentiæ & gratiæ dotes, quibus capti in quam volueris meliorem partem vltro sequantur animi, ut hac ratione omnibus & naturæ & gratiæ viribus connixi, efficere contendamus, ut quemadmodum & natura & gratia à Deo condita est, ita diuinæ gloriæ, tum natura, tum gratia deseruiat: atque is demum est naturalium donorum rectus usus, quando etiam ad excellentiora & diuina traducuntur, & gratiæ fauore sustollente, suos egressa limites, caelestia quoque & æterna meditantur. Sed de iis quæ zelus animorum adhibet, hæc dicta sufficiant, erit etiam quod ex dicendis hauriri poterit.

C A P V T V.

Zeli commendatio.

Quando quidem zelum, inardescens amoris effervescentiam diximus, quæ id omne quod honori diuino, vel animorum salutis officit arte, labore, sudore, quorumuis periculorum susceptione propulsamus, illa verò quæ amplificandæ Dei gloriæ, sanandis & seruandis aliorum animis conferunt, pro nostra virili promouere contendimus: sunt autem hæc, selectissimæ & omnium præstantissimæ virtutis, (nempe in Deum & in proximum caritatis) exercitationes continuæ atque pernobiles: fieri non potest, quin hinc mira quædam zeli dignitas, instar fragrantissimi virtutum omnium floris enitescat, quæ contrarium animos in amorem sui meritò rapiat.

Ad hæc cum nihil sit homine, & in homine nihil animo dignius, atque adeo Deus ipse sudores, crucem, vitam, huic à morte reuocando consecravit; potestne quisquam suorum sibi laborum digniorem finem quærere, quam quem sibi met, dum in terris degeret, præfixit homo Deus? cumque id quidquid hominibus elaboratur, auctore Deo & propter Deum suscipiatur, ac Dei gloriæ fiat, eritne quod spectari maius queat, quam id in quo tantopere hæc res utraq; conspirant? Itaque D. Gregorius ex quodam Propheta loquitur, *Si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris. Pretiosum quippe à vili separat, qui humanas mentes à reproba antiqui hostis imitatione disungit.*

Lib. 33. Mor.
6. 16. Gen. 22.

Rat.